

Audycja nr. 5:
„Herody. Opowieść o dawnym kolędowaniu”

realizowanego przez Chełmski Dom Kultury,
dofinansowanego z Krajowego Planu Odbudowy.

**SCENARIUSZ ZAJĘĆ PRZED AUDYCJĄ
KLASY 0–1**

Czas trwania: ok. 30 minut

Miejsce: sala lekcyjna / dywan

Forma: zabawy muzyczno-ruchowe, elementy teatru

Rekwizyty: dzwonek lub grzechotka (opcjonalnie)

1. INFORMACJA DLA NAUCZYCIELKI

Zajęcia mają oswoić dzieci z audycją i w prosty sposób pokazać, że kolęda to:

- śpiew,
- odwiedziny,
- zabawa i teatr.

Dzieci poznają kolędników jako wesołych gości, którzy przychodzili z muzyką, pytali o pozwolenie i przebierali się za różne postacie.

2. CELE ZAJĘĆ

Dziecko:

- wie, że kolęda to nie tylko piosenka,
- rozumie, że kolędnicy chodzili do domów,
- poznaje kilka prostych postaci (anioł, król, zabawna postać),
- reaguje ruchem i głosem na muzykę,
- przygotowuje się do oglądania audycji.

3. METODY I FORMY PRACY

- rozmowa kierowana
- opowieść nauczyciela
- powtarzanie krótkich fraz
- zabawy ruchowe
- elementy naśladowania (gest, głos)

4. PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. WPROWADZENIE – „KOLĘDA” (5 minut)

Dzieci siedzą w kole.

Pytania nauczycielki:

- Czy znacie kolędy?
- Czy kolędy się śpiewa?
- Czy lubicie, gdy ktoś do was przychodzi w odwiedziny?

Podsumowanie (krótko):

- Dawno temu kolęda to był śpiew i odwiedziny.
- Przychodzili kolędnicy i robili przedstawienie.

II. OPOWIEŚĆ – „KIM BYLI KOLĘDNICY?” (5 minut)

Opowieść prostym językiem:

- Kolędnicy chodzili od domu do domu.
- Śpiewali i grali.
- Zawsze pytali: „Czy można?”
- Byli przebrani.
- Czasem było śmiesznie, czasem trochę strasznie.

III. MUZYKA I DŹWIĘKI (5 minut)

– Kolędnicy mieli ze sobą instrumenty (baraban, bębenek obręczowy, dzwonki, dzwoneczki, akordeon, skrzypce, kołatki, grzechotki, piszczałki, fujarki)

Ćwiczenie:

- jakie funkcje i emocje mogły spełniać poszczególne instrumenty?
(np. dzwonki zapowiadały przyście kolędników, skrzypce i akordeon stanowiły akompaniament do kolęd, bębenek nadawał rytm, a grzechotki i kołatki robiły hałas wzmacniały efekt maskar i zwierząt, wprowadzały radosny nastrój, ale i niepokój (straszyły).

IV. PYTANIE O POZWOLENIE – ZABAWA W ECHO (5 minut)

Nauczycielka występuje w roli „kolędników” i kieruje do dzieci pytania, dzieci spontanicznie odpowiadają:

- Czy pozwolicie Króla Heroda sprezentować?
- Dzieci odpowiadają: Tak!
- Czy Państwo ma życzenie zobaczyć Króla Heroda i jego przedstawienie?
- Dzieci odpowiadają: Tak!

Czy w Waszym domu gościliście kiedyś współczesnych kolędników?

(dzieci śpiewające kolędy)

- Jakie postaci występują w „Herodach”; Anioł, Diabeł, Król Herod, Marszałek, Śmierć, Żołnierze/Ułani, Żyd, Turek, Brodacze, Dziad, Czarownica, Koza, Konik, Niedźwiedź, Ptaki, Małpa, Turoń.

Szerszy opis postaci w załączniku nr 1

V. KRÓTKI FRAGMENT DO POWTARZANIA (3–4 minuty)

Wszyscy razem (rytmicznie, spokojnie):

„Czy można z kolędą?”

„Hej kolęda, kolęda!”

(ukłon)

VI. ZAKOŃCZENIE – ZAPOWIEDŹ AUDYCJI (2–3 minuty)

Nauczycielka:

– Na audycji zobaczycie:

- lalki,
- instrumenty,
- różne postacie.

– Spróbujcie wypatrzeć:

- coś śmiesznego,
- jedną postać,
- jeden instrument.

POSTACIE KOŁĘDNICZE NA LUBELSZCZYŹNIE

POSTACIE RELIGIJNE I BIBLIJNE

(występowały w Herodach, szopkach, dialogach bożonarodzeniowych)

- Anioł – zapowiadał narodzenie, wprowadzał kołédników, symbol dobra
- Dzieciątko Jezus – obecne w szopkach i żłóbkach
- Matka Boska i św. Józef – szczególnie w kolédach apokryficznych
- Trzej Królowie – kolédowali osobno lub w szopkach
- Pasterze – proste, ludowe postacie, często z humorem

HERODY (najbardziej widowiskowa forma)

Typowe dla południowej i zachodniej Lubelszczyzny:

- Król Herod – postać centralna
- Marszałek / Feldmarszałek
- Żołnierze / Ułani
- Żyd – postać komiczna, gadatliwa (historyczna konwencja ludowa)
- Diabeł – kusiciel
- Śmierć – z kosą, postać groźna, ale zwyciężająca Heroda
- Turek – obcy wojownik
- Anioł – przeciwwaga dla zła

POSTACIE OBRZĘDOWE I MASZKARNE

- Brodacze
nosili wielkie brody, wysokie kapelusze
symbolizowali powagę, doświadczenie, „starość świata”
- Dziad
postać żartobliwa
często zbierał dary do koszyka
- Czarownica
pojawiała się w szopkach i widowiskach
postać groteskowa, czasem w konflikcie z diabłem

POSTACIE ZWIERZĘCE (BARDZO WAŻNE NA LUBELSZCZYŹNIE)

- Koza
jedna z najstarszych postaci
symbol urodzaju i szczęścia
„Gdzie koza chodzi, tam się żyto rodzi”
- Koń / Konik
tańczył, upadał i „ożywał”
symbol odrodzenia przyrody
- Niedźwiedź (Miś)
prowadzony na łańcuchu
symbol siły i życia
po „leczeniu” wstawał – znak nowego początku

- Ptaki
bocian, żuraw (truska, kluwacz)
zaczepiały domowników, przynosiły szczęście

POSTACIE KOMICZNE I NIECODZIENNE

- Małpa
charakterystyczna dla okolic Chełma i Włodawy
tańczyła, wygłupiała się
wprowadzała śmiech i luz
- Żyd w kołędowaniu
osobna forma kolędy (chodzenie z Żydem)
dialogi śpiewane, humorystyczne

POSTACIE Z KOŁĘD ŻYCZĄCYCH

- Kolędnicy gospodarscy – śpiewali dla urodzaju
- Kolędnicy panieńscy – śpiewali pannom
- Kolędnicy kawalerscy – śpiewali kawalerom

Często bez masek, ale z wyraźnym adresem życzeń.

Link do materiałów dodatkowych:

<https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/etnografia-lubelszczyzny-koledowanie-bozonarodzeniowe/>